

8. Шульга О.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні. Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. 2016. 256 с. С. 74.

9. Солдатський В.В. «Фактичне затримання» як засіб обчислення моменту затримання у кримінальному процесі. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 64. 2012. С. 524 –531 С. 527.

10. Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року «Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню в будь якій формі». 1988. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_206.

11. Резолюція 45/113 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року. ООН. Резолюція. Міжнародний документ. 1990. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_204.

12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шторк проти Німеччини» №61603/00 від 16 червня 2005 року. § 74. 2005. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69374>.

13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гуццарді проти Італії» № 7367/76 від 6 жовтня 1980 р. § 95. 1980. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57498>.

14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності). Конституційний Суд; Рішення від 26.06.2003 № 12-рп/2003. 2003. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-03>.

Удалова Лариса Давидівна,

директор інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ УНОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Повідомлення про підозру є вирішальним етапом як кримінального провадження в цілому, так і стадії досудового розслідування зокрема. Адже, з моменту повідомлення про підозру розпочинається притягнення особи до кримінальної відповідальності, що обумовлює розширення повноважень слідчого, дізнавача щодо

застосування запобіжних заходів, заходів забезпечення кримінального провадження та виникнення функції захисту.

Від законності повідомлення про підозру залежить правомірність набуття особою статусу підозрюваного і вчинення всіх подальших слідчих (розшукових) дій за його участю у відповідному статусі. Втім, аналіз норм глави 22 КПК України, які регламентують процесуальний порядок повідомлення про підозру, свідчить про відсутність правової визначеності у регламентації окремих положень процесуального порядку повідомлення про підозру.

Зокрема, в кримінальному процесуальному законодавстві не має чіткості щодо регламентації процесуального порядку вручення письмового повідомлення про підозру особі, яка не з'являється за викликом; не має правової визначеності щодо процесуального статусу особи, яка викликається для вручення повідомлення про підозру; не визначається етап досудового розслідування, на якому має здійснюватися повідомлення про підозру (якщо особа не була попередньо затримана); відсутня правова визначеність щодо процесуального порядку забезпечення права на захист під час вручення повідомлення про підозру.

З проблемними питаннями повідомлення про підозру неодноразово стикалася правозастосовна практика, про що свідчить Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к та Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к.

Так, у вказаній вище Постанові зазначається, що процедуру здійснення повідомлення особі про підозру можна умовно поділити на такі етапи: 1) етап прийняття рішення щодо необхідності здійснення особі повідомлення про підозру; 2) етап об'єктивації/вираження сформованого внутрішнього волевиявлення уповноваженої посадової особи щодо прийнятого рішення в зовнішню форму шляхом складання тексту повідомлення про підозру відповідно до вимог, передбачених ст. 277 КПК України, та його підписання (погодження); 3) етап доведення інформації до відома адресата, щодо якого прийняте рішення про повідомлення про підозру, шляхом безпосереднього вручення його тексту особі згідно зі ст. 278 КПК України [1].

Таким чином, заключним етапом здійснення повідомлення про підозру є вручення особі письмового повідомлення про підозру. Втім, процесуальна діяльність щодо вручення письмового повідомлення про підозру не обмежується лише тим, що особі надають відповідний процесуальний документ. Цей етап є комплексним. Для того, щоб повідомлення про підозру вручити, слідчий, дізнавач чи прокурор мають встановити точне місцезнаходження особи та здійснити її виклик до органу досудового розслідування. Окрім цього, обов'язковою складовою процедури повідомлення про підозру є інформування підозрюваного про його права і обов'язки та роз'яснення прав на прохання підозрюваного. А від особи, якій

повідомлено про підозру, необхідно отримати підтвердження виконання вищевказаних дій.

Варто звернути увагу на те, що ні положення ст. 278 КПК України, ні інші норми глави 22 КПК України не містять вимоги щодо необхідності роз'яснення суті підозри під час вручення письмового повідомлення про підозру.

Втім, така законодавча регламентація не відповідає стандартам кримінального судочинства, визначеним Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Адже відповідно до конвенційних стандартів особа має право бути поінформованою не лише про «причину» підозри, тобто про матеріальні факти, висунуті проти неї і на яких ґрунтується підозра, але й про «характер» підозри, тобто про юридичну кваліфікацію цих фактів (рішення Європейського суду з прав людини у справах «Маточча проти Італії», п. 59, «Пенев проти Болгарії», пункти 33 і 42). При цьому зазначається, що обов'язок повідомляти обвинуваченого про зміст підозри (обвинувачення) покладається на сторону обвинувачення, і він не може бути дотриманий у пасивний спосіб, шляхом створення інформації без повідомлення про неї стороні захисту (рішення у справі «Маточча проти Італії», п. 65) [2].

У главі 22 КПК України також не має чіткої регламентації вимоги щодо участі захисника під час вручення повідомлення про підозру. І це при тому, що повідомлення про підозру дає початок реалізації засади змагальності кримінального провадження, адже факт повідомлення про підозру обумовлює виникнення функції захисту. Так, відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України у підозрюваного з'являється право на першу вимогу мати захисника. А тому варто погодитися з твердженням про те, що виходячи із засади змагальності сторін, інших засад кримінального провадження та практики Європейського суду з прав людини, при повідомленні особі про підозру та при першому її допиті присутність захисника є обов'язковою, крім випадків, коли сам підозрюваний відмовився від захисника і його відмова може бути прийнята [3, с. 124].

У КПК України також не має вимоги щодо обов'язкового допиту підозрюваного безпосередньо після вручення письмового повідомлення про підозру. Разом з цим, відповідно до п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК України підозрюваний має право дати пояснення, показання з приводу підозри проти нього, яке він може реалізувати у будь-який момент кримінального провадження, у тому числі й безпосередньо після повідомлення про підозру.

Вищенаведене свідчить про необхідність суттєвого вдосконалення процесуальної форми повідомлення особі про підозру. Адже відсутність правової визначеності щодо окремих питань процесуального порядку повідомлення про підозру зумовлює сумніви правомірності як набуття особою статусу підозрюваного, так подальшого здійснення досудового розслідування та судового провадження.

Список використаних джерел

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к. Єдиний державний реєстр судових рішень : офіційний сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236>.
2. Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к. Єдиний державний реєстр судових рішень : офіційний сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86468688>.
3. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. Академічне видання. К.: Алерта, 2014. 420 с.

Гловюк Ірина Василівна,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ В ПРАКТИЦІ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Визнанням на рівні практики ЄСПЛ є те, що право кожного обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення на ефективний захист з боку адвоката становить одну з основоположних засад справедливого судового розгляду (наприклад, «Кромбах проти Франції», «Шабельник проти України», «Чопенко проти України», «Нечипорук і Йонкало проти України»). У доктрині немає визначеного розуміння ефективності захисту. З урахуванням положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначається, що ефективність захисту є комплексним поняттям, і виділяються різні елементи: підозрюваний або обвинувачений був здатен брати участь у процедурах, які щодо нього проводяться; щоб він розумів, що йому кажуть, а інші розуміли його; щоб йому надали інформацію про підозру чи обвинувачення; щоб він був поінформованим про підстави прийнятих у справі рішень; щоб він мав доступ до матеріалів справи; щоб йому надали достатньо часу і можливостей для відповіді на обвинувачення і на підготовку до судового розгляду справи; щоб підозрюваний або обвинувачений міг представити інформацію та докази, які свідчать на його користь; щоб з ним поводитися у спосіб, який не поставить його в несприятливе становище, і щоб в нього була можливість оскаржувати важливі рішення, прийняті не в його інтересах [1]; виділяються основні складові права на ефективний захист – це право на ефективну участь у процесі самого обвинуваченого і право на практичну і ефективну юридичну допомогу [2, с. 129].

Відмітимо, що ВС визнав, що ефективність захисту не є тотожною досягненню за результатами судового розгляду бажаного для обвинуваченого результату, а полягає в наданні йому належних та